

ƏDƏBİYYATŞÜNASLIQ ÜZRƏ ŞƏXSİ BİBLİOQRAFİK RESURS

Sima İsmayılova

*Bibliografiyaşünaslıq kafedrasının dosenti,
pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru
simabdu@mail.ru*

Персональной библиографический ресурс по литературоведению

Резюме: В статье анализируется персональной библиографии в Азербайджане, освещена поток информационной ресурс по литературоведению как часть общий библиографический ресурс.

Personal bibliographic resources on literature science

Summary: This paper gives general information about personal bibliography in Azerbaijan and illuminates the bibliographic resources on literature science as an important integral part of general bibliographic resource.

Açar sözlər: ədəbiyyatşünaslıq, şəxsi bibliografiya, bibliografik resurs.

Ключевые слова: литературоведение, персональный библиография, библиографический ресурс.

Keywords: literature science, personal bibliography, bibliographic resource.

Giriş

Azərbaycan milli bibliografiyası çox zəngin vəsaitlər sisteminə malikdir və bu sistem xalqımızın mədəni-mənəvi sərvəti olan müxtəlif növ məqsəd və oxucu istiqamətli çap əsərlərini özündə əks etdirir. Bibliografik vəsaitlər sisteminin sabit və uzunmüddətli tərkib hissələrindən biri də şəxsi bibliografik informasiya mənbələridir. Şəxsi bibliografik göstəricilərin tərtibində M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanası və AMEA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanasının xidmətləri böyükdür.

M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının çoxşaxəli bibliografik fəaliyyətinin mühüm istiqamətini şəxsi elmi-köməkçi xarakterli bibliografik vəsaitlərin tərtib edilib nəşr olunması təşkil edir. Bibliografiyalaşdırma prosesinin bilavasitə obyektinin forma və məzmun əlamətinə görə bibliografik fəaliyyətin mühüm sahələrindən biri şəxsi bibliografiya hesab olunur. Ona görə ki, şəxsi bibliografik mənbələrin yaradılması prosesində bilavasitə obyekt kimi müəyyən şəxsin qələminə məxsus əsərlər və onun haqqında yazılmış ədəbiyyat götürülür.

Məsələnin qoyuluşu

Görkəmli adamlara həsr olunan şəxsi bibliografik vəsaitlər ayrı-ayrılıqda həmin şəxsin əsərləri və haqqında olan ədəbiyyat üzrə faydalı bibliografik axtarış imkanlarına malik olurlar və demək olar ki, oxucunun həmin şəxslə əlaqədar bibliografik informasiya ehtiyacını hərtərəfli təmin edirlər. Elə buna görə də elmin, mədəniyyətin, incəsənətin müxtəlif sahələrinin görkəmli adamları haqqındakı fərdi bibliografik göstəricilər o sahənin bibliografik

vəsaitlər sisteminin mühüm tərkib hissəsi kimi qiymətləndirilməlidir. Demək olar ki, belə vəsaitlərlə nəzərdə tutulan sahənin biblioqrafik informasiya təminatı sisteminin əsası qoyulur. Belə ki, hər bir görkəmli alim, mütəxəssis öz sahəsinin elmi potensialıdır. Onun qələmindən çıxan əsərlər əlaqədar sahə üzrə informasiya ehtiyaclarının ödənilməsi üçün lazım olan sənədlərin bir tərkib hissəsidir. Şəxsi biblioqrafik vəsaitlər mühüm informasiya potensialına malik olur, tələbatçıların biblioqrafik informasiya təminatında mühüm vasitə hesab olunur. [5]

Beləliklə, konkret bir sahənin tanınmış, nüfuzlu mütəxəssisləri haqqında şəxsi biblioqrafik göstəricilərin ümumi məcmusu informasiya istifadəçilərinin o sahəyə dair biblioqrafik informasiya tələbatlarının, ehtiyaclarının ödənilməsinə müsbət təsir göstərir.

Şəxsi biblioqrafik göstəricilərin yaradılması sahəsində artıq respublikamızda kifayət qədər təcrübə qazanılmışdır. İlk əvvəl Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Mərkəzi Elmi Kitabxanasının “Azərbaycanın elm və mədəniyyət xadimləri” seriyası ilə 1965-ci ildən bu günə kimi çoxsaylı şəxsi biblioqrafik göstəricilər tərtib olunub nəşr edilmişdir.

2006-cı ildə M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasında “Azərbaycanın görkəmli şəxsiyyətləri” seryasının əsası qoyulub. Bu seriya ilə ilk şəxsi biblioqrafik göstərici görkəmli nasir, ədəbiyyatşünas-alim, pedaqoq Mir Cəlal Paşayevə həsr edilmişdir. Daha sonralar bu seriya altında görkəmli yazıçı, ictimai xadim Elçin Əfəndiyevə, tanınmış yazıçı və ictimai xadim Teymur Elçinə, satirik şair M.Ə.Sabirə, dahi Azərbaycan şairi Nizami Gəncəviyə, Məhəmməd Füzuliyə, ədəbiyyatşünas alim Teyyub Qurbana, dünya şöhrətli, xalq şairi Səməd Vurğuna həsr edilmiş şəxsi biblioqrafik göstəricilər geniş informasiya potensialına malikdirlər.

Müasir Azərbaycan ədəbiyyatının bünövrəsini qoyanlardan biri olan Mir Cəlal Paşayev xalq yaradıcılığı ilə klassik bədii irsin qabaqcıl ənənələrinin vəhdətini yeni formada yaşadan və ədəbiyyata yeni ruh gətirmiş yazıçı, eyni zamanda tədqiqatçı alim olub. Nasir, müəllim, ədəbiyyatşünas, tənqidçi, publisist, ictimai xadim olan Mir Cəlal Paşayevin irsi – yəni həm öz qələmindən çıxmış, həm də həyatı və yaradıcılığı haqqında yazılmış əsərlərin sayı 1500-dən artıqdır. Belə bir zəngin irsin tədqiq edilib öyrənilməsi Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığının inkişafında onun rolunun müəyyən edilməsi və qiymətləndirilməsi baxımından çox aktualdır. Bu sahədə artıq bir sıra işlər görülüb. Yazıçının irsini əks etdirən biblioqrafik mənbələr tərtib edilmişdir ki, ilk belə şəxsi biblioqrafik göstərici 1968-ci ildə ədibin 60 illik yubileyi münasibətilə Azərbaycan Elmlər Akademiyasının Əsaslı Kitabxanası tərəfindən “Azərbaycanın elm və mədəniyyət xadimləri” seriyası ilə çap edilmişdir. Bu biblioqrafik göstərici ədibin 40 illik yaradıcılıq dövrünü (1928-1968) əhatə edir. Göstəricidə ümumilikdə 1000-ə yaxın sənəd kütləsi haqqında biblioqrafik məlumat öz əksini tapıb. Buradan məlum olur ki, bəhs olunan dövrdə Mir Cəlalin Azərbaycan və rus dillərində 57 adda kitabı, 656 adda

bədii, ədəbi-tənqidi və publisistik məqaləsi, eləcə də həyatı və yaradıcılığına həsr edilmiş 2 kitab və 305 adda məqalə mövcuddur.

Mir Cəlal Paşayev haqqında növbəti şəxsi biblioqrafik göstərici 1998-ci ildə ədibin 90 illik yubileyi münasibətilə M.F.Axundov adına Dövlət Kitabxanası tərəfindən çap olunmuşdur. “Mir Cəlal Paşayev: Biblioqrafiya (1908-1998) (Tərt.ed. R.Q.Muradova; Red. N.P.Nağıyeva) adlı bu göstərici bilavasitə birinci göstəricinin davamı hesab oluna bilər. Burada məntiqi olaraq 1969-1998-ci illər ərzində Mir Cəlal Paşayevin əsərləri, həyat və yaradıcılığı haqqında müxtəlif dillərdə olan materiallar əhatə olunmuşdur. Altay Həsənov göstəriciyə “Mir Cəlal” adlı giriş məqaləsi yazmış və burada ədibin həyatı, yaradıcılığı haqqında qısa məlumat vermiş, onun Azərbaycan ədəbiyyatının inkişafındakı rolunu yüksək qiymətləndirmişdir.

“Azərbaycanın görkəmli şəxsiyyətləri” seriyası ilə ədəbiyyat, mədəniyyət və incəsənət xadimlərinə çoxsaylı biblioqrafik vəsaitlər həsr edilib nəşr edilmişdir. Bu biblioqrafik göstəricilər, ədəbiyyat və incəsənət xadimlərinə həsr edilmiş biblioqrafik vəsaitlər həmin şəxslərin yubileyləri münasibətilə tərtib edilmişdir.

Mir Cəlal Paşayev yaradıcılığına oxucu marağının gündən-günə artması, yeni, daha mükəmməl, xronoloji əhatəlilik baxımından daha bitkin bir biblioqrafik məlumat kitabının yaradılması zərurətini meydana çıxarmışdır.

“Mir Cəlal: Biblioqrafiya” (Tərt.ed. N.P.Nağıyeva; Elmi red. Ş.Ə.Axundov) adlı biblioqrafik əsər 1926-cı ildən 2006-cı ilə kimi alimin əsərləri və haqqında olan mənbələrin biblioqrafik modelini yaradan universal xarakterli məlumat kitabıdır. [4]

Biblioqrafik göstəriciyə xalq yazıçısı, professor Elçin “Sadəlik və müdriklik (Müəllim haqqında söz)” adlı elmi, informasiya baxımından diqqəti cəlb edən giriş məqaləsi yazmışdır. Məqalədə bütövlükdə Mir Cəlal müəllimin portretinin əsas cizgiləri haqqında dolğun təsəvvür yaradılmış, sevimli müəllim haqqında yüksək professionallıqla və səmimiyyətlə ətraflı söhbət açılmışdır. Bu biblioqrafik məlumat kitabında ilk bölmə “Mir Cəlalin həyat və yaradıcılığının əsas tarixləri” adlanır. Bölmədə Mir Cəlal müəllimin həyat və yaradıcılığı haqqında biblioqrafik məlumatlar xronoloji ardıcılıqla verilmişdir.

Görkəmli yazıçı Mir Cəlal Paşayevə həsr edilmiş hər üç şəxsi biblioqrafik göstəricilər, əlbəttə ki, müəyyən nöqsan cəhətlərinə baxmayaraq, böyük ədibin zəngin irsinin tədqiqi və öyrənilməsi baxımından çox böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Müasir Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi, çağdaş ədəbi-tənqid məktəbinin layiqli davamçısı, xalq yazıçısı, “İstiqlal” və “Şərəf” ordenli, “Azərbaycan Respublikasının Əməkdar incəsənət xadimi”, tanınmış ictimai-siyasi xadim Elçin Əfəndiyev zəngin və çoxşaxəli yaradıcılığa malik ədəbiyyatşünasdır. Elçin Əfəndiyev xalqımızın tarixi, taleyi və ədəbi-bədii irsi ilə bağlı olan sənətkarlarımızdandır. Elçin Əfəndiyevin Azərbaycan ədəbiyyatı və mədəniyyətinin inkişafında xüsusi xidmətləri, çoxsaylı ədəbi-bədii

yaradıcılığı, publisistik fəaliyyəti, xarici ölkə ədəbiyyatından etdiyi tərcümələri, dram əsərləri, kinossenariləri, ictimai-siyasi fəaliyyəti onun haqqında çox zəngin sənəd-informasiya bazasının formalaşmasına səbəb olmuşdur. Bu zəngin sənəd kütləsi ilkin mənbələrlə yanaşı, biblioqrafik mənbələrdə də əks etdirilmişdir.

Elçin Əfəndiyev irsinin biblioqrafik tədqiqinə həsr edilmiş digər bir biblioqrafik vəsait 2013-cü ildə, M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanası tərəfindən “Azərbaycanın görkəmli şəxsiyyətləri” seriyası ilə nəşr edilmişdir. (Elçin (Əfəndiyev Elçin İlyas oğlu): biblioqrafiya / ixtisas red. və burax. məsul K.Tahirov, red. G.Səfərəliyeva; M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanası.-Bakı, 2013.-560 s.). [3]

Elçin Əfəndiyevin ədəbi-bədii və ictimai fəaliyyətini tam şəkildə əks etdirən bu yeni biblioqrafik göstərici 1959-2013-cü illərdə nəşr edilmiş materialları əhatə edir. Biblioqrafik göstərici əvvəlki vəsaitdən fərqli olaraq yenidən işlənərək daha da təkmilləşdirilmiş, metodiki baxımdan yeni tərtibatla mükəmməl şəkildə nəşr edilmişdir.

Biblioqrafik göstərici Elçin Əfəndiyevin 1959-2013-cü illərdə dərc edilmiş əsərlərini, onun haqqında olan ədəbiyyatı, ədəbi-bədii, publisistik yaradıcılığını, aldığı fəxri fərman və ordenləri, həyat və fəaliyyətinin əsas tarixləri, görkəmli şəxsiyyətlər Elçin haqqında, Elçinin kitab haqqında fikirləri, Elçinin “Ədəbi düşüncələri”ndən bölmələrini əks etdirməklə yanaşı, üç hissədən ibarətdir:

I hissə: Əsərləri – kitablar, dövrü mətbuatda və məcmuələrdə dərc edilmiş əsərləri, romanları, povestləri, hekayələri, ssenariləri, dram, səhnəcik və radio əsərləri, ədəbi-tənqidi, publisistik məqalələri, habelə müsahibələri, tərcümələri, tərtib etdiyi, redaktoru olduğu və rəy verdiyi əsərlər sistemləşdirilmişdir.

II hissə: Həyat və yaradıcılığı haqqında ədəbiyyatı əhatə edir. Bu bölmə daxilində - kitablar, dissertasiya və avtoreferatlar, dövrü mətbuatda və məcmuələrdə çap edilmiş məqalələr, ekranlaşdırılmış əsərləri haqqında, səhnələşdirilmiş əsərləri haqqında, Elçinin Xaricdə Yaşayan Həmvətənlərlə Azərbaycan Mədəni Əlaqələr Cəmiyyəti – “Vətən” Cəmiyyətində fəaliyyəti, Elçinin Azərbaycan Respublikası Baş nazirinin müavini kimi fəaliyyəti işıqlandırılmışdır.

Biblioqrafik göstəricidə bölmə və yarım bölmələr daxilində materiallar xronoloji prinsip əsasında qruplaşdırılaraq Azərbaycan və rus dillərində sistemləşdirilmişdir.

Vəsaitin “Elektron resurslar” yarım bölməsində Elçin haqqında internetdə verilən materiallar toplanaraq əks etdirilmişdir. Bu yarım bölmə daxilində Elçin Əfəndiyev haqqında müxtəlif internet saytlarında çıxmış 75 adda mənbənin xronoloji ardıcılıqla biblioqrafik təsviri verilmişdir.

“Elçin” şəxsi biblioqrafik göstəricinin III hissəsi köməkçi göstəricilərə həsr edilmişdir ki, buraya - Elçinin əsərlərinin əlifba göstəricisi, Elçin haqqında

yazan müəlliflərin əlifba göstəricisi, Sərlövhə üzrə təsvir olunmuş materialların əlifba göstəricisi daxildir. Vəsaitin bu hissəsində də mənbələr Azərbaycan və rus dillərində qruplaşdırılmışdır. Biblioqrafik vəsaitdən istifadəni asanlaşdırmaq və vaxt itkisinə qənaət etmək baxımından köməkçi göstəricilərin əhəmiyyəti olduqca böyükdür.

“Azərbaycanın görkəmli şəxsiyyətləri” seriyasında görkəmli yazıçı, tanınmış ictimai xadim Elçin Əfəndiyevə həsr edilmiş bu şəxsi elmi-köməkçi xarakterli biblioqrafik tədqiqat əsəri Azərbaycan Milli Kitabxanasının uğurlu biblioqrafik fəaliyyətinin nəticəsidir. Bu uğurlu, müasir Biblioqrafiyaşünaslıq elminin nəzəri müddəalarına əsaslanmaqla və biblioqrafiyalaşdırma metodikasına əməl edilməklə, öz mükəmməlliyi ilə seçilən biblioqrafik vəsait Milli Kitabxananın direktoru, Əməkdar Mədəniyyət işçisi, tarix üzrə fəlsəfə doktoru, professor Kərim Tahirovun peşəkarlığı və bu sahəyə ciddi münasibətinin nəticəsi olaraq ərsəyə gəlmişdir.

Elçin (Əfəndiyev Elçin İlyas oğlu) biblioqrafik tədqiqat əsəri müasir Azərbaycan ədəbiyyatşünaslıq biblioqrafiyası elmini zənginləşdirməklə, uğurlu nailiyyəti də hesab edilə bilər.

Elmi-köməkçi şəxsi biblioqrafik vəsaitlər içərisində öz mükəmməl tərtibat və metodikasına görə geniş informasiya potensialına malik olan biblioqrafik vəsaitlərdən biri də dahi Azərbaycan şairi Nizami Gəncəviyə həsr edilmiş informasiya mənbəyidir. Zəngin Nizami irsinin tədqiqində, təbliğində və tələbatçılara çatdırılmasında sənəd və informasiya bazası kimi biblioqrafik mənbələrin də xüsusi rolu olmuşdur. Ümumbəşəri yaradıcılığa malik Nizami Gəncəvi irsi ədəbi-bədii mənbələrlə yanaşı, biblioqrafik informasiya mənbələrində də əks etdirilmişdir. Bu mənbələrin yaradılmasının ilkin özəyi isə Nizami irsinin zənginliyi və bu irsə daim diqqət və sevgi olmuşdur. Nizami irsinə böyük hörmət və qayğı ilə yanaşan respublika rəhbərliyi daima bu irsin qorunub saxlanmasını, təbliğini həyata keçirmək üçün şairin əsərlərinin nəşrini, yubileylərinin vaxtaşırı təntənəli keçirilməsi üçün qərar və sərəncamlar vermişdir.

Nizami irsini əks etdirən xüsusi biblioqrafik mənbələr respublikamızda keçən əsrin 40-cı illərindən tərtib olunmağa başlamışdır. Xüsusi biblioqrafik mənbələrlə yanaşı, ümumi biblioqrafik informasiya mənbələrində də Nizami yaradıcılığı, onun haqqında, əsərlərinin təkrar nəşrləri əks olunmuşdur. Bu biblioqrafik mənbələr XX əsrin 20-30-cu illərindən etibarən nəşr edilməyə başlamışdır.

Bu baxımdan Nizamişünaslığın sənəd kütləsi də bu sahənin informasiya mənbəyi kimi biblioqrafiyalaşdırma prosesində əsas obyekt rolunu oynayır. Buraya dahi şair Nizami Gəncəvinin ancaq qələmindən çıxan əsərləri deyil, ümumiyyətlə, Azərbaycan ədəbiyyatının tarixi, nəzəriyyəsi, bu sahənin tədqiqinə həsr edilmiş kitablar, dövrü nəşrlər, son dövrlərdə meydana gələn elektron nəşrləri, digər informasiya daşıyıcıları daxildir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev 23 dekabr 2011-ci ildə dahi Azərbaycan şairi və mütəfəkkiri Nizami Gəncəvinin 870 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında sərəncam imzalamışdır. Sərəncamda deyilir:

2011-ci ildə dünya ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi, dahi Azərbaycan şairi və mütəfəkkiri Nizami Gəncəvinin 870 illiyi tamam olmuşdur.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin dahi Azərbaycan şairi və mütəfəkkiri Nizami Gəncəvinin 870 illiyinin keçirilməsi haqqında Sərəncamına əsasən Milli Kitabxana tərəfindən tərtib olunmuş “Nizami Gəncəvi” fundamental biblioqrafik göstərici şairin yubileyinə həsr edilmişdir. [8] M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanası tərəfindən tərtib olunmuş bu elmi-köməkçi xarakterli biblioqrafik göstərici şairin həyat və yaradıcılığına dair çap olunan materialların 1828-ci ildən 2012-ci ilədək olan dövrünü əhatə edir.

AMEA-nın müxbir üzvü, professor Teymur Kərimli “Nizami Gəncəvi” biblioqrafik göstəricisinə yazmış olduğu “Dahi Azərbaycan şairi və mütəfəkkiri” adlı öçerkə belə bir epigraf vermişdir: “Nizami Gəncədən doğdu, Azərbaycan göylərinə qalxdı və bütün dünyaya işıq saçdı”.

Haqqında bəhs ediyimiz bu elmi-köməkçi xarakterli şəxsi biblioqrafik göstərici də bu sərəncama əsasən M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanası tərəfindən 2012-ci ildə yüksək bədii tərtibatla tərtib olunaraq çap edilmişdir.

Biblioqrafik göstəricinin maraqlı və oxunaqlı bölmələrindən olan “Nizami Gəncəvinin aforizmləri” adlı hissədə şairin əsərlərində işlətdiyi hikmətli şeir parçaları verilmişdir. Onlardan birini misal olaraq göstərək:

Nə qədər şair var, söz var, şeir var

Dünyada onlardan mənəm yadigar.

“Görkəmli şəxsiyyətlər Nizami Gəncəvi haqqında” bölməsində Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyev, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev, Xalq yazıçısı Mirzə İbrahimov, akademik Həmid Araslı, şair, filosof Əlişir Nəvai, rus şərqşünası Y.E.Bertels, Azərbaycan şairi və mütəfəkkiri Məhəmməd Füzuli, xalq şairi Səməd Vurğun və digər görkəmli şəxsiyyətlərin dərin məzmunlu fikirləri verilmişdir. Bu fikirlər içərisində ulu öndər Heydər Əliyevin fikirləri Nizami şəxsiyyətinə olan dərin hörmət və ehtiramın bariz nümunəsidir. Ümummilli lider Heydər Əliyev demişdir:

“Nizami Gəncəvi elə bir böyük şəxsiyyətdir ki, elə bir dahidir ki, onun yubileylərini nəinki on ildən, beş ildən bir, hər il qeyd etmək lazımdır.”

Bu gün daim yeniləşən Azərbaycan mühitində Nizami irsi, Nizami şeiriyatı, Nizami humanizmi və hikməti cəmiyyət üzvlərinin mənəvi qidasına çevrilmişdir.

“Azərbaycanın görkəmli şəxsiyyətləri” seriyasında nəşr edilmiş biblioqrafik göstəricilərdən biri də “Mirzə Ələkbər Sabir - 150” adlı vəsaitdir.

Mirzə Ələkbər Sabir Azərbaycan xalqının böyük inqilabçı satirik şairidir. Onun ədəbi irsi 1905-1907-ci illər imperializm dövrünün birinci xalq inqilabının Azərbaycanda və yaxın Şərqdə əmələ gətirdiyi siyasi oyanışı inikas edən zəngin bədii bir xəzinədir. Çarizm və müstəmləkəçi imperialist dövlətlərin Azərbaycan və Şərq aləmində inqilab əleyhinə törətdiyi irtica və terroru M.Ə.Sabir ustalıqla əks etdirmişdir. M.Ə.Sabir şeirdə böyük bir ədəbi məktəbin, inqilabi satiranın banisidir.

Böyük şairin ədəbi-bədii irsi ilkin mənbələrlə yanaşı, biblioqrafik mənbələrdə də əks etdirilərək çoxsaylı oxucularına çatdırılmışdır. M.Ə.Sabir yaradıcılığını, həyatını, əsərlərini əks etdirən ilk elmi-köməkçi xarakterli şəxsi biblioqrafik vəsait 1958-ci ildə ədəbiyyatşünas alim, çoxsaylı biblioqrafik göstəricilərin müəllifi Nazim Axundov tərəfindən tərtib edilmişdir. [1]

M.Ə.Sabirə həsr edilmiş ikinci, daha mükəmməl və əhatəli şəxsi biblioqrafik göstərici M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanası tərəfindən tərtib olunaraq 2012-ci ildə çapdan çıxmışdır. Biblioqrafik göstəricinin ixtisas redaktoru və buraxılışına məsul Əməkdar Mədəniyyət İşçisi, Milli Kitabxananın direktoru, tarix üzrə fəlsəfə doktoru Kərim Tahirov, tərtibçilər - Mələhət Həsənova və Gülbahar Misirova olmuşdur. [7]

“Mirzə Ələkbər Sabir - 150” biblioqrafik göstəricisi Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi və M.F.Axundov adına Milli Kitabxana tərəfindən şairin yubileyinə töhfə olaraq hazırlanmışdır. Vəsait şairin 1903-2012-ci ilədək nəşr olunan əsərlərini, eyni zamanda həyat və fəaliyyəti haqqında yazılan materialları əhatə edir. Şairin yubileyi ərəfəsində hazırlanan bu elmi-köməkçi xarakterli biblioqrafik göstərici üçün materiallar yenidən işlənmiş, əlavələr edilərək daha da təkmilləşdirilmişdir. Biblioqrafik göstəricidə “M.Ə.Sabirin həyat və yaradıcılığının əsas tarixləri”, “Görkəmli şəxsiyyətlər M.Ə.Sabir haqqında”, “Əsərləri”, “Həyat və yaradıcılığı haqqında” bölmələri öz əksini tapmışdır. Biblioqrafik vəsaitdə Azərbaycan və xarici dillərdə nəşr edilmiş materiallar xronoloji ardıcılıqla verilmiş, daxildə isə əlifba sırası ilə qruplaşdırılmışdır.

Sabir türkdilli xalqlar arasında tək-tək şairə nəsim olan şan-şöhrət sahibidir. “Molla Nəsrəddin” ədəbi məktəbinin başçılarından biri kimi o, Azərbaycanla birlikdə Şərqlin bir çox ölkələrindəki ədəbi inkişafa qüvvətli təsir göstərmiş, orijinallığı, böyük fikri-estetik qüvvəsi ilə seçilən poeziya məktəbi yaratmışdır. Bütövlükdə Sabir yaradıcılığı Azərbaycan ictimai-bədii fikir tarixində bənzərsiz, özgün bir mərhələ təşkil edir. Bu sənətin təsir və əhatə dairəsi, aktuallığı şairin öz sağlığında olduğu kimi yenə qalmaqdadır. Odur ki, Sabir fəlsəfəsi, Sabiranə deyim tərzii ayrı-ayrı sənətkarları, bütövlükdə xalqı daim özünə cəlb etməkdədir. Doğrudan da, Sabirin tərəqqi, istiqlal və parlaq istiqbal amalları, yüksək xəlqi “məramı yenə dünyada durur”. Bəşər övladı durduqca bu amal və məram öz təzə-tərliyini daim hifz edəcəkdir.

Sağlığında Sabir əsərlərini kitab halında görə bilməmişdi. Tiflisdən Abbas Səhhətə yazdığı 27 iyun 1911-ci il tarixli son məktubunda ona vəsiyyət

etmişdi ki, “Ölürsəm, qəm etmərəm, çünki, bilirəm, siz asarımı təb etdirərsiniz”.

O, yanılmamışdı. Şairin vəfatından bir il sonra - 1912-ci ildə Sabirin əsərləri həyat yoldaşı Billurnisə xanımın, dostları Abbas Səhhət və Mahmudbəy Mahmudbəyovun gərgin əməyi ilə xalqdan yığılan ianə hesabına “Hophopnamə” adı ilə kitab şəklində çapdan çıxdı. 1914-cü ildə “Hophopnamə”nin daha təkmlil nəşri oxucuların ixtiyarına verildi. Həmin nəşrlərə A.Səhhətin müqəddimə kimi yazdığı məqalələri sabirşünaslığın gələcək inkişafı üçün özül daşları rolunu oynadı. “Hophopnamə”nin yeni nəşri üçün Azərbaycan Demokratik Respublikası dövründə də cəhd edilmişdir. Lakin vaxt və tarixi hadisələrin gedişi buna imkan vermədisə də, 1922-ci ildə Əliisgəndər Cəfərzadənin tərtibi ilə şairin kitabı yenidən və xeyli təkmilləşmiş halda işıq üzü gördü. Elə həmin il Nəriman Nərimanovun təşəbbüsü ilə Sabirə Bakıda heykəl qoyuldu.

Sabirin əsərləri rus, ukrayna, gürcü, tatar, fars, ingilis və s. dillərə tərcümə olunmuş, keçmiş sovet məkanından savayı, İran, Türkiyə, ABŞ və s. ölkələrdə də çap edilərək geniş yayılmışdır. Böyük satirik şairə ümumxalq məhəbbətinin təcəssümü olaraq 1962-ci ildə anadan olmasının 100 illik yubileyi respublikamızın və keçmiş sovetlər ittifaqının bir çox yerlərində böyük təntənə ilə qeyd edilmişdir. Böyük şairin 1992-ci ildə 130, 2002-ci ildə 140 illiyi qeyd edilmişdir. M.Ə.Sabirin 150 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev 2010-cu ildə sərəncam imzalamışdır. [6]

Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyev demişdir: “Bizim XX əsr ədəbiyyatşünaslığında ən fəxr etdiyimiz şəxsiyyətlər Sabirdir, C.Məmmədquluzadədir”...

Biblioqrafik göstəricinin əsas bölmələrindən “Əsərləri” hissəsində M.Ə.Sabirin əvvəlcə kitabları, dövrü mətbuatda və məcmuələrdə çap olunan əsərləri və tərcümə etdiyi əsərlər xronoloji ardıcılıqla əks etdirilmişdir. Hər bir kitabın tam biblioqrafik təsviri verildikdən sonra qısa annotasiya da yazılmışdır.

Ümumilikdə, bu bölmədə M.Ə.Sabirin kitab şəklində çıxmış 59 adda əsərinin, dövrü mətbuatda və məcmuələrdə dərc edilmiş 349 şeirinin, 12 tərcümə etdiyi əsərinin xronoloji ardıcılıqla biblioqrafik təsviri verilmişdir.

“Dövrü mətbuatda və məcmuələrdə çap olunan əsərləri” bölməsindən məlum olur ki, M.Ə.Sabir 1903-cü ildən başlayaraq müxtəlif dövrü mətbuat səhifələrində şeirləri ilə çıxış etmişdir. Bu bölmə daxilində də materiallar xronologiya üzrə sistemləşdirilmişdir.

“Həyat və yaradıcılığı haqqında” olan bölmədə əvvəlcə kitablar, sonra dissertasiya və avtoreferatlar, dövrü mətbuatda və məcmuələrdə çapdan çıxan məqalələr, sonda isə M.Ə.Sabirin əsərlərinə yazılmış musiqi əsərləri xronologiya üzrə əks etdirilmişdir. Biblioqrafik göstəricinin bu bölməsindən məlum olur ki, 1922-ci ildən, 2012-ci ilə qədər olan dövrdə M.Ə.Sabir

haqqında 81 adda kitab işıq üzü görmüşdür. Bu kitabların əksəriyyəti uzun illər M.Ə.Sabir yaradıcılığını tədqiq edən ədəbiyyatşünas alimlər tərəfindən tərtib edilmişdir. Bu müəlliflər içərisində - Abbas Zamanov, Əziz Şərif, Cəfər Xəndan, Nazim Axundov, Əziz Mirəhmədov, Hüseyn Mehdi, Məmməd Arif, Mirzə İbrahimov, Mir Cəlal, Alxan Bayramoğlu daha məhsuldar olmuşlar.

Dissertasiya və avtoreferatlar bölməsindən məlum olur ki, 1946-cı ildən 2007-ci ilə qədər M.Ə.Sabir yaradıcılığı, həyat və fəaliyyəti ilə əlaqədar müdafiə edilmiş doktorluq və namizədlik dissertasiyalarının tam biblioqrafik təsviri verilmişdir. Bu bölmədə müxtəlif müəlliflər tərəfindən bu illərdə 15 müdafiə edilmiş namizədlik və doktorluq dissertasiyalarının müəllifi, mövzusu, əhatə etdiyi il, elmi rəhbəri, elmi müəssisə, nəşr ili, yeri və səhifəsi göstərilməklə tam biblioqrafik təsviri verilmişdir.

M.Ə.Sabir haqqında dövrü mətbuatda və məcmuələrdə çapdan çıxan məqalələr biblioqrafik göstəricidə say etibarilə üstünlük təşkil edir. Belə ki, 1903-cü ildən 2012-ci il tarixinə qədər xronoloji ardıcılıqla 666 adda müxtəlif müəlliflər tərəfindən yazılmış və və müxtəlif mətbu orqanlarında çapdan çıxmış məqalələrin biblioqrafik təsviri verilmişdir.

“Mirzə Ələkbər Sabir - 150” biblioqrafik vəsaitinin maraqlı bölmələrindən biri də “M.Ə.Sabirin mətbuatda istifadə etdiyi imzalar və təxəllüslər” bölməsidir. Bu bölmədə materiallar cədvəldə - imzalar, jurnal və qəzetlər, illər verilmişdir.

Biblioqrafik göstəricidə əks olunmuş bu cədvəl professor Nazim Axundov tərəfindən 1958-ci ildə tərtib olunmuş göstəricidə verilmiş cədvəlin artırılmış və daha da təkmilləşdirilmiş formasıdır. Belə ki, əvvəlki biblioqrafik göstəricidə (1958) M.Ə.Sabirin 53 təxəllüsü göstərilmişdirsə, bu biblioqrafik vəsaitdə bu rəqəm 80-ə çatdırılmışdır.

“Mirzə Ələkbər Sabir - 150” biblioqrafik vəsaitinin vacib və əhəmiyyətli bölmələrindən biri və axıncısı “Köməkçi göstəricilər” hissəsidir. Biblioqrafik göstəricidən istifadəni asanlaşdırmaq və vaxt itkisinə qənaət etmək məqsədilə vəsaitə 4 adda yardımçı aparat tərtib edilmişdir ki, bunlar:

1. M.Ə.Sabirin əsərlərinin əlifba göstəricisi (Azərbaycan, rus və xarici dillərdə);
2. Tərcümə etdiyi əsərlərin əlifba göstəricisi;
3. Müəlliflərin əlifba göstəricisi (Azərbaycan, rus və xarici dillərdə);
4. M.Ə.Sabirin sözlərinə musiqi yazmış bəstəkarların əlifba göstəricisi.

Bütövlükdə Sabir yaradıcılığı Azərbaycan ictimai-bədii fikir tarixində bənzərsiz, özgün bir mərhələ təşkil edir. Bu sənətin təsir və əhatə dairəsi, aktuallığı şairin öz sağlığında olduğu kimi yenə qalmaqdadır. Odur ki, Sabir fəlsəfəsi, Sabiranə deyim tərzii ayrı-ayrı sənətkarları, bütövlükdə xalqı daim özünə cəlb etməkdədir.

Doğrudan da, Sabirin tərəqqi, istiqlal və parlaq istiqbal amalları, yüksək xalqı “məramı yenə dünyada durur”. Bəşər övladı durduqca bu amal və məram öz təzə-tərliyini daim hiyf edəcəkdir.

Müxtəlif seriyalarda çap olunmuş bu şəxsi biblioqrafik vəsaitlər ədəbiyyatşünaslıq üzrə biblioqrafik informasiya sistemini, ümumilikdə, Azərbaycan biblioqrafik resursunu zənginləşdirən zəngin informasiya mənbələri tələbatçıların informasiya tələbatlarının ödənilməsində ən mühüm vasitədir.

Ədəbiyyat

1. Axundov, N. Mirzə Ələkbər Sabir / Biblioqrafiya .- B., 1958 .- 110s.
2. Elçin (Əfəndiyev Elçin İlyas oğlu): Biblioqrafiya/ Tərtibçi-müəllif. B.A.Ələsgərov: M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət Kitabxanası.- Bakı, 1997.-206s
3. Elçin (Əfəndiyev Elçin İlyas oğlu): Biblioqrafiya/ ixtisas red.və burax. məsul K.Tahirov; red. G.Səfəraliyeva; M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanası .-Bakı, 2013.-560s.
4. “Mir Cəlal: Biblioqrafiya” (Tərt.ed. N.P.Nağıyeva; Elmi red. Ş.Ə.Axundov) //Azərbaycanın görkəmli şəxsiyyətləri seriyası; M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanası.-Bakı, 2006.-260s.
5. Əliyev, Z.H. Azərbaycan biblioqrafiyasının tarixi.-B.: BUN, 2007.-145s.
6. Mirzə Ələkbər Sabirin 150 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında: Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı, 1 iyun 2010-cu il / İ.Əliyev // Azərbaycan .- 2010 .- 2 iyun .-S. 3.
7. Mirzə Ələkbər Sabir – 150: Biblioqrafiya // M.F.Axundov ad. Azərbaycan Milli Kitabxanası .- B., 2012.- 384s
8. Nizami: Biblioqrafiya / M.F.Axundov ad. Azərbaycan Milli Kitabxanası .- B., 2012 .- 632s.